

Andeš Ruslund

MIRNO SPAVAJ

Preveo sa švedskog
Nikola Perišić

■ Laguna ■

Naslov originala

Anders Roslund

SOVSÅGOTT

Copyright © Anders Roslund 2020

Published by agreement with Salomonsson Agency

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

MIRNO SPYAJ

prvi deo

Na groblju je uvek hladno

ZAVRTELO MU SE u glavi.

I to mnogo.

Trudio se da sedi nepomično. Kao što je to obično činio.

Udahnuo je duboko.

Zažmurio, čekao.

Dok nije prošlo. Dok svet oko njega nije prestao da se okreće, pa je najzad mogao da ispruži ruku ka cveću koje je toliko voleo. Ljubavnoj travi.* Tako se zvala. Bila je to visoka biljka koja se vraćala i osmehivala mu se, lepa i ponosna, krajem svakog leta. Evert Grens je za tren zaboravio na bol u kuku dok je skidao uvele listove i kanticom za vodu kvasio pupoljke koji će se pretvoriti u ružičaste cvasti. Polako je rukom pogladio beli krst – bilo je to najbliže što je mogao da joj priđe. Vrhovima prstiju je pratio ispupčenje koje je obrazovalo njeno ime na jednostavnoj mesinganoj pločici. Jedina osoba za koju se ikada čvrsto uhvatio i koja se čvrsto uhvatila za njega.

Nedostaješ mi.

* *Sedum telephium*, biljka koja se kod nas zove bobovnik ili žednjak. (Prim. prev.)

Dugo je odbijao da dolazi tu. Na istočnu stranu Severnog groblja. Imao je običaj da parkira auto kraj otvorene kapije, pa zatim tumara zavojitim pošljunčanim stazama na kojima su otisci stopa iščezavali pod pravolinijskim potezima grabulja. Okolo su bili memorijalni gajevi i nadgrobni spomenici toliko veliki da su delovali kao da izviruju iz zemlje da bi zurili u njega. Ali svaki put kada bi se približio, popustio bi pod pritiskom u grudima i nogama koje su htele na drugu stranu, pa bi okrenuo nazad ka autu, gradu i zgradi policije – ka somotskoj sofa u kancelariji koja je bila oličenje sigurnosti sadržane u nekoliko izlizanih jastuka. Jednog jutra je odjednom shvatio. Plašio se nečega što se već dogodilo. A kada čovek to uvidi, mora nastaviti dalje, kako ga strah nikada ne bi sustigao da ga ponovo obori.

Nedostaješ mi, mada sve manje i manje.

Evert Grens je okačio sada ispražnjenu kanticu na njeno mesto u kutku za baštenski alat, i krenuo da ostavi grabulje, kada se vrtoglavica vratila. Iznenadni talas ga je uzdrmao, a pad je uspeo da spreči samo time što se pognut oslonio o drvenu ogradu – bila je to nekontrolisana sila koja je napadala sve češće i sa sve većim intenzitetom, a da je Ani i dalje tu, odvukla bi ga u Bolnicu kraljice Sofije. On je lično najradije izbegavao da ima ikakva posla sa belim mantilima.

Postupio je kao i prethodni put, stajao je sasvim nepomično, čekajući da se taj siloviti, neobuzdani talas postepeno umiri. Pošto se to nikako nije događalo, seo je na klupu koja je s vremenom postala njegova i zagledao se u komadić trave kom je neki birokrata nadenuo ime Sektor 19B, broj 603. Bilo mu je potrebno nekoliko godina da prevali dva kilometra od stana kraj užurbane Ulice Sveavegen ispunjene gustim saobraćajem do tih lepo održavanih i prostranih ledina kraj crkvenog puta u Solni i usudi se da vidi da ona leži tu zajedno sa mnoštvom drugih, na jednom od trideset hiljada grobnih mesta – međusobno malo udaljenih kako ne bi smetali jedni drugima, ali pritom i dovoljno blizu da nikada ne budu sami.

Pustio je da mu avgustovski vetar duva u obraze koji su od onda postali još naboraniji i razbarušuje kosu koja kao da se proređivala sa svakom sledećom posetom. I osetio je ono. Spokoj. I u sebi. Dovoljan da na neko vreme odagna vrtoglavicu.

I baš tada je tlo pod njim zadrhtalo.

Čitav svet se uzdrmao.

Grens se žurno osvrnu oko sebe. Nije u pitanju bio svet. Već samo klupa. Za sve to vreme nikada je nije delio ni sa kim. A sada je tu sedela neka žena, samo pola metra dalje.

Na njegovoj klupi.

Sasvim uz njega, ne govoreći ništa, čak i ne obraćajući pažnju na to što je on tu.

Pažljivo ju je osmotrio krajičkom oka. Njegovih je godina, nagađao je, tamne i kratke kose, očiju od onih koje nikada ne gledaju u stranu, bilo da su u pitanju tuđe pretnje ili sopstveni stid. Malo ga je podsetila na Marijanu Hermanson. Jednu od malobrojnih osoba u koje je u svom životu imao poverenja i koju je lično zaposlio, zaobišavši čitav niz onih koji su u tom trenutku bili stručniji. Mnogo godina mu je bila među najbližim saradnicima, a istovremeno i među najbližim prijateljima, a onda mu je jednog dana na kraju istrage saopštila da je zatražila promenu radnog mesta jer više ne može da ga podnosi. Nije je krivio zbog toga, jer često ni sam sebe nije mogao da podnese. Od tada se nisu videli, i možda mu se zbog toga povremeno činilo da je vidi u drugim ljudima.

Prošlo je nekoliko minuta. Pre nego što je nepoznata žena progovorila.

„U žalosti ste za nekim?“

I dalje pogleda usmerenog pravo ispred sebe.

„Hoću reći, valjda to važi za svakog ovde?“

Nije joj odgovorio.

„Izvinite, možda vam je potreban mir? Samo, stvar je u tome da nikada ranije nisam sedela ni sa kim drugim ovde na mojoj klupi.“

Sada je progovorio i on.

„Na *vašoj* klupi?“

Nasmešila se.

„Dobro, ne baš mojoj. Ne bukvalno. Samo sam obično...
eto, sama. U ovom delu groblja se ne sreće mnogo ljudi.“

Sedeli su još neko vreme, bez reči.

Ona je gledala ispred sebe, baš kao i on.

Dok je oko njih vladala tišina.

„Moja supruga.“

Grens pokaza glavom ka belom krstu nekoliko metara dalje.

„Zvala se Ani. I kad malo bolje razmislim...“

„Da?“

„Ipak mi više ličite na nju.“

„Molim?“

„Hteo sam da kažem... Zbog nje sedim ovde. U žalosti sam
za njom.“

Žena kraj njega je klimnula glavom, ne kao da izjavljuje
saučešće, jer je to besmisleno na mestu gde su svi došli smrti
u goste, već pre kao da je shvatila šta je rekao i da joj je to de-
lovalo sasvim u redu.

„Koliko već ima? Mislim, otkako vam je supruga umrla?“

„Zavisi.“

„Je li?“

„Ona je... Bila je to nesreća na radu. Pre trideset pet godina.
Automobil joj je prešao preko glave. *Ja* sam vozio. Ja sam bio
kriv. Posle toga više nije komunicirala, i nije zaista funkcionirala.
A ipak, za mene jeste. Mnogi su smatrali da je umrla već
tada. A ako me pitate kada je umrla čisto naučno gledano – otad
ima gotovo tačno deset godina.“

„A za vas?“

„Nekoliko godina posle toga. Sada znam da je mrtva. Da ne
postoji. Za druge. Ali za mene postoji – na naš način.“

Kolika je samo jutara i popodneva i večeri proveo tu, kod
Ani. I baš nijednom mu niko nije prišao kraj njenog groba.

Pretpostavljao je da se vidi kako nije zainteresovan, pa nikome nikad nije palo na pamet da ga prekine dok sedi tu na klupi.

Ali sada mu nije izgledalo loše, ili pogrešno.

Samo neobično.

„A... vi?“

„Molim?“

„Za kim ste vi u žalosti? Zbog koga ste *vi* ovde?“

Nikada se nije naročito dobro snalazio u ćaskanju. A pošto je sada pokušavao da to radi na groblju, osećao se još smušenije nego obično. Ali njoj to kao da nije smetalo, možda nije čak ni primetila.

„Eno ga... tamo. Pored velike breze. Vidite. Takođe ima beo, običan krst. Baš kao i kod vaše supruge.“

Pokazala je nekud u daljinu.

„To jest, možda ga i ne vidite baš, između ima podosta redova. Ali ovo je najbolje mesto gde se može sesti. Obično prvo idem do groba pa posle sedim na klupi – i odavde mogu da ga osetim.“

Evert Grens nije rekao ništa, bilo je očigledno da ona namerava da nastavi.

„Mada me niste to pitali. Zanimalo vas je kod koga sam došla.“

„Da. Ali ne morate da...“

„Odgovor glasi da i ne znam tačno.“

„Molim?“

„Niko nije sahranjen tu.“

Pogledala ga je.

„Kovčeg je prazan.“

JEDNA RUKA.

Istovremeno i meka i tvrda.

A oni koji me drže kažu da ako neću, i ako više volim da ostanem tu sasvim sama, onda ne moram.

Da pođem s njima.

EVERT GRENS se stresao. Oštar nalet jeze mu je prostrujao telom, da bi se odmah zatim primirio negde ispod grudi.

„Kako...“

Znao je to i odranije – na groblju je uvek hladno.

„... to mislite?“

„Eto, tako. Kovčeg je prazan. Verovatno zato i dolazim ovamo toliko često.“

Grens se prvi put okrenu ka ženi koja je sedela pored njega, očekujući nastavak, pa susrete oči koje nikada ne gledaju u stranu. Zaista je imala pogled kao da nema nameru da se izvinjava, ali je istovremeno i ispunjena saosećanjem.

„Pošto niko ne leži tu.“

Nije je poznao, nikada je ranije nije video. Pa ipak, razumeo je njenu ozbiljnost. Nije se šegačila s njim, nije bila luda, nije imala nikakav cilj. Jednostavno mu je rekla kako jeste.

„Hajdete sa mnom.“

Svet se ponovo zatresao kada je ustala, a rasklimatana klu-pa je pokušavala da se smiri. Ona je hodala pograbuljanom stazom, pa se zaustavila kod groba koji se nalazio pet redova dalje, sa belim drvenim krstom istovetnim onom koji je i sam

postavio kod Ani. Dolazio je ovamo tako često – kako je to moglo da mu promakne? Nepoznata žena je stajala tamo i čekala ga da joj se pridruži, kako bi mogla da počne sa pripovedanjem priče koja nikada nije trebalo da bude ispričana, jer nikada nije ni trebalo da postane stvarnost.

„Izgubila sam je.“

Ugledao ju je. Na sredini drvenog krsta.

Metalnu pločicu sa samo dve reči.

MOJA DEVOJČICA

„Imala je četiri godine. Skoro u dan.“

Kriminalistički komesar je prišao, kao da želi da se uveri piše li tu možda i nešto drugo.

Ne.

Dve reči kao da su obrazovale ime i prezime. Moja Devojčica. Nekoliko slova više nego u imenu Evert Grens.

„Desilo se u nekoj ružnoj i prljavoj garaži na Sedermalmu. Tamo je nestala. U svojoj novoj haljinici, duge kose vezane u lepu pletenicu.“

Na tom grobu je bilo više cveća nego na onome o kom se on starao. Bilo je drugih sorti, šarenijih. Lep i mek tepih u plavoj, crvenoj i žutoj boji. Samog je sebe iznenadio prepoznajući nemeziju, afričku margaretu i petuniju, ne zato što ga je naročito zanimao svet biljaka, već su u pitanju bile sadnice koje je s vremenom prestao da bira za Anin grob zbog toga što im je bilo potrebno mnogo zalivanja.

Žena pored njega je očigledno dolazila tu često.

„Policija je povelu istragu, razume se. U početku su radili punom parom, i nekoliko puta su me saslušavali. Ali nedelje su se pretvorile u mesece, i počeli su da mi se javljaju sve ređe. Posle godinu dana nisu znali ni trunčicu više od onoga što su znali prvog dana. Niko nije govorio o njoj, niko nije pitao za

nju. Kao da nikada nije postojala, kao da nije bila niko. Zato sam odlučila da joj na grobu ne napišem ime, jer ona sada nedostaje samo meni, i samo meni pripada. *Moja devojčica*. To je dovoljno.“

„Pomenuli ste... garažu?“

„Da?“

„Moja supruga i ja smo čekali dete kada... i to je bilo u...“
Prekinula ga je.

„Ostavila sam vrata otvorena i otišla do obližnjeg automata za plaćanje parkinga.“

Netremice je gledala u krst, utonula u sopstveni košmar.

„Uopšte nisam videla taj drugi auto. Sve dok nije bilo prekasno.“

Grens ju je sačekao da prikupi snagu.

„Sudeći po kamerama za nadzor, tačno sedam sekundi je bilo potrebno da se stvarnost izmeni zauvek. Moja ćerka je sedela u dečjem sedištu na suvozačkom mestu kada se vozač drugog auta zaustavio sasvim blizu i otvorio *svoja* vrata, izašao, zgrabio je i vratio se noseći je u naručju, pa se odvezao dalje.“

Nepoznata žena sa kojom je bilo tako lako razgovarati i koju je bilo tako lako slušati zatim je uradila isto što je i on radio kod Aninog groba – čučnula je i oplevila lišće koje je štrčalo i pojedinačne vlati korova. Možda i iz istog razloga – ne zato da bi drugima izgledalo lepo, već je pre bio u pitanju osećaj da nešto može da učini, iako je već prekasno.

„Bila je to veoma čudna sahrana.“

Rukama je pročešljavala cvetno more koje ju je razdvajalo od one za kojom je žalila.

„Bila sam tu ja. I jedan policajac, jedan savetnik i jedan sveštenik – ljudi koji je nikada nisu sreli i koji joj u životu nisu značili ništa, pa joj ništa nisu mogli značiti ni u smrti. Ta sićušna rupa u zemlji koju je iskopao grobar! I na sićušnom belom kovčegu crvena ruža, u njemu nije ležao niko, lagan kao perce! Crkvena zvona su zvonila za nju, a kantor koji je i ranije

sahranjivao mališane izabrao je uspavanku. Jon Blund.* Bio je to lep dan, sunce je blago sijalo, a kada nas je ispratila nežna muzika crkvenih orgulja, na neki način je postalo još apsurdnije gledati kako kovčeg namenjen biću koje jedva i da je stiglo da poživi spuštaju u zemlju da ga više nikada ne izvade iz nje.“

Začutala je.

I odmah zatim zapevala, lica i dalje okrenutog ka cvetnom tepihu.

„*Mirno spavaj. Nek ti laka bude noć.*“

„Molim?“

„Tako smo pevali. To je poslednji stih uspavanke. Koji je zvučao toliko... drugačije nego kada sam ga pevala svojoj ćerki kod kuće.“

Okrenula se.

„Možda zato što je njen san u krevetu imao završetak. I buđenje. Za razliku od večitog sna u smrti.“

Pogledala ga je, pa pokazala na komadić trave na kom su stajali.

„Njen kovčeg je tu, pod našim nogama. Zar to nije čudnovata pomisao?“

Da. To *jeste* bila čudnovata pomisao. I njemu je mnoštvo puta pala na pamet. Njegova voljena Ani leži nekoliko redova odatle, a ne može da ga vidi ili čuje. Poželeo je da može ponovo da proživi one dane kada je tuga razorila sve – trebalo je da učestvuje u pogrebu svoje supruge.

„Sada je zamišljam pod imenom Alva, pošto sam njeno uklonila. Alva mi zvuči lepo, nekako vilenjački,** a i vile postoje ako samo odlučite da verujete u njih.“

Pružila mu je ruku, koščatu do granice mršavosti, ali neočekivano snažnu. Kao da ga je zgrabila i uvukla u sebe.

* Jon Blund je lik iz skandinavskog folklora koji pomaže deci da zaspe. (Prim. prev.)

** *Älva, alv* – vila, vilenjak u skandinavskoj mitologiji. (Prim. prev.)

„Skoro tri godine su prošle otkako je nestala. I uskoro će biti pola godine otkako sam je proglasila za umrlu. Jednom nedeljno dolazim ovamo da ne bi bila usamljena, jer mislim da se ipak oseća tako i pored toga što i mnoštvo drugih leži tu. Najčešće četvrtkom, kao danas, pošto je tada lakše šmugnuti sa posla na neko vreme. Sada idem – možda se vidimo neki drugi put kada budemo posetili grobove u isto vreme. Ako ne, bilo bi baš lepo ako biste ponekad mogli da svratite kada ste već u blizini. Ne dugo, ne treba da to shvatite kao obavezu, već samo zato što će ona možda osetiti da je neko tu.“

Posmatrao ju je kako nestaje s vidika na mestu gde pošljunčana staza zaokreće iza lepo okresanog žbunja i velikih nadgrobničkih spomenika iz jednog drugog vremena – i shvatio da ne zna čak ni kako se zove. Bezimena, baš kao i njena devojčica.

Trebalo je da krene i on, posao ga je čekao u komesarskoj kancelariji na istražnom odeljenju Gradske policije, sa najmanje desetak aktuelnih istraga na radnom stolu, ali još nije bio gotov sa Ani. Zato je ponovo seo na klupu, ovoga puta sam, bez onog drmusanja.

Događalo se da sedi tu i razmišlja baš o detetu. I o tome kako Ani sigurno nikada nije saznala da je nosila u sebi potpuno formiranu ćerku za kojom su čeznuli. Sa srcem, plućima i očima koje su mogle da se otvaraju i zatvaraju. I koja je prestala da postoji kada je i ona sama na neki način prestala da postoji. Ili možda samo on nikada nije govorio o tome? Jeste. Pokušavao je. Da joj to kaže. Naročito u početku, u domu, kada nije mogao da je se nagrli dovoljno snažno, ali činilo se da ona baš i ne shvata.

Moja devojčica.

Koliko je to samo nepravedno.

S vremena na vreme, kada bi mu celokupne radne dane zaoakupljali teški kriminalci od zanata koji su jurcali okolo i pucali jedni u druge, obuzimao ga je osećaj da ga iskreno baš zabole za njih. Naravno, radio je svoj posao i vodio istrage najbolje

što je umeo, pošto je tako funkcionisao, pa ništa nije bilo samo napola istraživano u svetu Everta Grensa, gde je svaki kamen morao biti prevrnut, pa zatim prevrnut još jednom, jer je to bio jedini način da podnese samog sebe – ali nije više bio u stanju da zaista saoseća sa žrtvama zločina koje su prethodno same napravile jasan izbor. S druge strane, dete koje je povređeno, čak i ako je u pitanju nesreća, nije ništa biralo samo. Takvom detetu su oteti silni dani života. I zato je saosećanje neuporedivo veće.

Zatim je zaboravio na vreme.

Samo je sedeo na suncu koje je grejalo svuda, ali ne i tu, dok je prohladan vetar vitlao prostranim grobljem.

Skoro ceo sat je prošao pre nego što je ustao i odlomio nekoliko grančica iz Anine leje. Hteo je da ih ponese i zatim položi na usku ivicu onog drugog drvenog krsta dok postavlja pitanja devojčici koje tu nema.

Ko si ti?

Zašto si nestala?

I gde se nalaziš sada?

JA TO NEĆU. Neću da ostanem sasvim sama. Ako su već mama i tata otišli odavde.

Lepo je i dalje držati ruku koja je istovremeno meka i tvrda.
Ruku koja zna kuda ćemo. Kuda su otišli mama i tata.
Gde me čekaju.

KADA JE ANI doživela nesreću, kada je devojčica koja je počela da raste u njoj umrla, a ona sama se ugasila u jednoj drugoj zatvorenoj sobi, zaključana u svom svetu u domu za negu, njenog supruga su poslali kod policijskog psihologa. Kako bi razumeo da je on taj koji ju je pregazio. I da njihovog zajedničkog života više nema. I da se to čega se bojavao već dogodilo. Trideset pet godina kasnije i dalje se sećao susreta s terapeutom koji je pokušavao da se približi čoveku koji je izgubio sve. I toga kako je mladi policajac Evert Grens pretrpeo potpuni neuspeh na svom prvom zadatku u ulozi pacijenta – da pronađe sigurno mesto na koje može da ode u mislima onda kada tretman postane isuviše zahtevan, a osećanja isuviše teška. Već je tada postalo sasvim jasno da mu je čitav život razoren. Nije mogao da pronađe sigurno mesto. Ni u mislima! Kako kod kuće, gde mu se krevet pretvorio u crni ponor u koji pada, tako ni među prijateljima ili kolegama, ili u velikoj zgradi policije koja mu se toliko dopadala. Mira nije bilo nigde. Sve dok jednog dana nije kupio sofu na kojoj je sada ležao u svojoj kancelariji. Smeđu, od somota. Nije bila ni po čemu posebna ni naročito skupa, ali zato jeste bila udobna i dopuštala mu je da u potpunosti protegne

svoje dugačko telo. Sada je već zaista previše omekšala, a rebra na somotskoj tkanini su manje-više iščezla. Pohabala se od tri decenije ležanja, ponekad u radno vreme, a najčešće noću, kako bi izbegao da ode kući i spava tamo.

Ali tog popodneva nije uspevao da se zaista odmori, koliko god dugo ležao i slušao muziku sa kasetofona što je ispunjavala prostoriju, glasove i refrene iz šezdesetih, koje je stalno iznova puštao i koji su stoga bili toliko poznati. Ruke, noge, čitavo telo mu se kovitlalo u vrtoglavici i uznemirenosti dok je tonuo u kratke, zbunjujuće snove i izranjao iz njih.

Seo je na ivicu sofe.

Pa odmah potom opet legao.

Pružio je ruku, dohvatio šolju crne kafe i iskapio je.

Neko vreme je zurio u plafon i pratio isprepletene putanje pukotina koje su mu obično donosile mir.

Pokušao je da prelistava istrage koje su ležale na radnom stolu u pozamašnim hrpama, okupljajući na jednom mestu ljude koji su pretrpeli nasilje od drugih. Bilo je bespredmetno. Opisi mesta zločina ostajali su podjednako nejasni koliko god on pokušavao da se udubi.

A znao je i šta je uzrok tome.

Sličnosti.

I dalje je bio zaokupljen nepoznatom devojčicom koja je – baš kao i njegova i Anina devojčica – iščezla u prljavoj garaži i sada predstavljala još samo uspomenu na pustom groblju. I koju je obećao da će posetiti sledeći put kako bi se osećala malo manje usamljeno. Iako nije znao kako je izgledala, kako je zvučala, ili da li se očima smešila onima koje sretne.

Postojao je samo jedan put do nje.

Arhiva.

Negde, u jednoj od smeđih kartonskih kutija, nalazili su se jedini tragovi koji su potvrđivali da je nekada postojala.

Požurio je u hodnik, prošavši pored kancelarija s kolegama koje su se sve bavile trenutnim slučajevima, što je trebalo da

i on radi, pa ušao u lift koji se spuštao u podrum policijske zgrade. U arhivi nije bilo prozora ni dovoljne ventilacije, ali on se uvek osećao dobro dok otvara bravu sa šifrom i teška čelična vrata. Tu dole je postojalo jedno posebno društvo u kom vlada drugačiji poredak, a ponekad je bilo čak i izvesne pravde, kada neki zaključen slučaj u sebi sadrži dokaze koji su doveli do optužnice i osude.

Koraćao je prolazima arhive, zavlačeći se još dublje pod zgradu policije, sve do arhivskog kompjutera Gradske policije koji ga je čekao stešnjen u jednom uglu. Ulogovao se i započeo pretragu. Bezimena devojčica je tu negde, među desetinama i desetinama hiljada živih i mrtvih.

Setio se kako je nepoznata žena izgledala dok su stajali jedno pored drugog na groblju, a ona prošaputala: *Bila je to veoma čudna sahrana*. Upisao je „NESTALA“ i „DEVOJČICA“ u polje za pretragu, pritisnuo enter i čekao ispred ekrana.

Devetsto sedam rezultata.

Pokušao je da se priseti šta je još rekla, pa posle nekog vremena u pretragu dodao i reč „SEDERMALM“.

I dalje su preostajala sto pedeset dva rezultata.

Najjasnije se sećao kako je drhtala od tuge i besa dok je govorila o ružnom i golom betonu.

„GARAŽA“.

Dvadeset dva rezultata.

Kako ju je ono opisala? Odevena u haljinicu? A devojčicina kosa je bila vezana u lepu pletenicu?

„HALJINA“.

Pet rezultata.

„PLETENICA“.

Jedan rezultat.

Žurno je ustao i sada se uputio u suprotnom pravcu, duž visokih metalnih ormara sa po sedam nivoa polica – nizova istovetnih kutija od grubog kartona, debelih gomila fascikli naslaganih prema nekom sistemu boja koji on nikada nije

uspeo da nauči, svežnjeva papira povezanih debelim kanapom, širokih hrbata registratora, prepunjenih plastičnih uvijača, i između njih tu i tamo zaplenjene robe koja je bila isuviše kabasta za pakovanje. Istraga po istraga, i eto i nje, na mestu koje bi moglo da predstavlja srce čitave arhive. Prolaz 17, odeljak F, polica 6. Popeo se na hoklicu na točkićima i jedva uspeo da dohvati. Arhivska kutija je bila dovoljno lagana za spuštanje i pored njegove ukočene leve noge i ravnoteže koja je znala i za bolje dane. Seo je za jedan od stolova za čitanje i rastvorio dva kartonska krila. Unutra se nije nalazilo bogzna šta. Policijska prijava u kojoj se navodio sled događaja. Protokol iz tehničkog odeljenja koji nije uspeo da obezbedi DNK ili vlakna eventualnog počinioca. Besadržajna saslušanja ljudi koji su se iz različitih razloga zatekli u blizini.

Žena sa groblja je bila u pravu.

Nije bilo odgovora uprkos temeljnom istražnom radu, kao ni bilo kakvog traga.

Jedno dete je oteto a da niko nije ništa video ni čuo.

AUTO JE BAŠ LEP. I baš dugačak. I baš nov. I samo ja sedim na celom zadnjem sedištu, a inače nikad nije tako, pošto uvek sva mesta zauzmu Jakob i Matilda i Vilijam. Mogu čak i da legnem i protegnem se koliko sam duga a da uopšte ne dodirnem vrata. Kada ustanem i pogledam kroz zadnji prozor, velika prodavnica je sve manja i manja i manja, a posle se više uopšte ne vidi. Pitam zbog čega mama i tata ne mogu da budu tu, zašto moraju da idu, zašto nisu stigli to da mi kažu, a oni koji voze lepi auto kažu mi da znaju gde mi je kuća, i da će znati da je pronađu, i da smo krenuli tamo.

Jedva čekam.

Da stignemo.

Kod mame i tate.

EVERT GRENS je već bio iskoračio iz lifta krećući se ka svojoj kancelariji na samom kraju hodnika na istražnom odeljenju, kada se odjednom predomislio i naglo stao. Ali ne kao i obično, ispred automata za kafu. Umesto toga je odškrinuo vrata kancelarije jedne inspektorke kriminalističke policije s kojom je retko razgovarao, i zapravo je uopšte i nije upoznao, iako su delili svakodnevicu na odeljenju – kao što to ponekad biva kada se različiti istražitelji izgube u različitim slučajevima koji vode u različitim pravcima.

„Imaš li minut?“

Elisa Kuesta. Tako se zvala koleginica od četrdesetak godina koja je podigla pogled sa svog radnog stola okruženog još neotpakovanim kutijama za selidbe. Bila je to kancelarija golih zidova, bez ikakvih ličnih predmeta – kao da pripada osobi koja se nije zaista usudila da se useli u nešto što će joj uvek ličiti na privremenu hotelsku sobu.

Bilo je to nešto najdalje moguće od izluzane somotske sofe.

„Mogu li? Da uđem?“

„Naravno... Ali nema potrebe, Grense. Slobodno se vrati. Ja sam zapravo...“

„Da se vratim?“

„Hoću reći, ti i ja inače nikada ne razgovaramo, a sada je već prošao čitav mesec – ionako je prekasno, ja sam onaj put malo rizikovala.“

„Čitav mesec kasnije? Rizikovala si? Nisam siguran da razumem.“

Pogledala ga je. Pa odmah zatim podigla dlanove. Kao da se brani.

„Izvini, mislila sam da si došao... drugim poslom. Znaš šta, Grense, hajde da počnemo iz početka. Sedi tu na kartonsku kutiju, prilično je stabilna, ljudi obično sede na njoj. Šta si hteo?“

Evert Grens je gledao čas u jednu čas u drugu kutiju, pa se na kraju odlučio za jednu od njih, oprezno pružajući ukočenu nogu koliko god je moguće, kako bi suzbio osećaj da sedi na ljuljašci dok je pokušavao da uhvati koleginičin pogled.

„Hteo sam da ti postavim nekoliko pitanja o jednoj istrazi za koju pretpostavljam da si je ti zaključila pre nekoliko godina u svojstvu odgovornog lica za nestale osobe na našem odeljenju.“

Kuestin izgled je bio podjednako neutralan kao i njena kancelarija. Uvek je izgledala potpuno isto. Imala je lice kakvo ne ostaje u sećanju, i da su se sreli negde u gradu, Grens je jedan sat kasnije ne bi prepoznao. Ali sada je dobijalo jasniji lik, jer se na njemu ocrtavao bes nekoga ko smatra da ga osporavaju.

„Dobro, i?“

„Nisam došao da kritikujem.“

„Ti i ja nikada ne razgovaramo, Grense, ne obraćamo pažnju jedno na drugo i zaista nema nikakve veze, meni ne nedostaje druženje s tobom – ali si sada prvi put došao ovamo i želiš malo da procaskaš baš o jednom slučaju koji ja *nisam* dovela do optužnice i presude? Dakle, ako ti nije namera da loviš greške – šta onda, dođavola, hoćeš?“

Grens promeni položaj, osetivši da se dopola puna kutija umalo nije prevrnula.

Ustao je, osećajući da je tako sigurniji.

„Pronašao sam devojčicu čiji prazan kovčeg leži ispod belog drvenog krsta.“

„Dobro, i?“

„I želim da znam sve. Da vidim svaki snimak sa svake relevantne kamere za nadzor od tog jutra, dvadeset trećeg avgusta 2016. godine. Da pročešljam bolničke posete, socijalnu službu, obdaništa. Da saznam koga ste sve zvali telefonom, na čija ste vrata kucali. Sve dok u odsustvu rezultata niste prvo skinuli istragu sa liste prioriteta, a zatim je i obustavili.“

„Ne znam o kome govoriš.“

„Zanima me istraga o devojčici koja je ugrabljena iz automobila i oteta.“

„I dalje ne znam na koji slučaj misliš.“

„Na četvorogodišnju devojčicu koja je sedela na suvozačkom sedištu kada je...“

„Grense, osvrni se oko sebe. Pogledaj te kutije. Svaka sadrži nedovršene, *i dalje aktivne* istrage nasilnih zločina. I moje i tuđe. Pošto i ja to mrzim isto koliko i ti. A što se tiče te *odavno obustavljene istrage*, moraćeš da se obratiš nekom drugom – meni nije poznata, a nije mi potrebna još jedna pored ovih.“

Evert Grens nije uzdahnuo. Samo se okrenuo.

„Neizmerno ti hvala na pomoći.“

I pošao.

„Zašto, Grense?“

„Šta zašto?“

„Zašto baš *ta* istraga? Sada? Otkud baš ona? Zašto želiš da kopaš po nečemu što smo već zaključili, kad smo zatrpani novim slučajevima?“

Evert Grens slegnu ramenima. Možda je mogao da joj kaže za suprugu na čiji grob nije odlazio godinama. Možda i za dete koje se nalazilo u njoj, koje su izgubili i koje sada leži u nekom bezimenom memorijalnom gaju koji je izabrao da nikada ne

poseti. Možda i za nepoznatu ženu koja je radila nešto potpuno obrnuto od toga – posećivala devojčicu da bi se ona osećala manje usamljeno.

Dok on to nije radio.

„Nisam sasvim siguran.“

„Molim?“

„Danas sam na groblju sreo nekog i... ovaj... nekog ko...“

„Grense?“

„Da?“

„Kako je?“

„Kako je... šta?“

„Bled si. Deluješ mi uznemireno, smeteno. Pa čak i skoro dezorijentisano, ako dozvoljavaš, i to sam pomislila čim si ušao. Jesi li dobro? Ne deluješ mi dobro.“

Nagnula se ka njemu, očekujući odgovor.

„Ovaj... malo me je obuzela vrtoglavica, to je sve. Tamo na groblju.“

„Vrtoglavica?“

On je počeo da se udaljava, koračajući cikcak kroz prostorijsku u kojoj su se nalazile kartonske kutije i neko ko se plašio vezivanja isto koliko se on plašio odvajanja.

„Imao sam... jedan neprijatan doživljaj koji je povezan s jednim ranijim neprijatnim doživljajem. To je sve.“

Približavao se vratima, a ona je gledala za njim, naprežući se da čuje nešto što se sve više pretvaralo u šapat.

„Dete na groblju, to me je pogodilo više nego što... uvek ta mala deca, naročito devojčice, ne znam zbog čega, ali...“

Kriminalistički komesar se gotovo isteturao u hodnik, pa ga više nije čula. Ustala je i krenula za njim. Baš je bio stigao do aparata za kafu, ovoga puta zaista nameravajući da sipa sebi dve šolje, kada je glas dopro do njega.

„Grense – nisi pogledao onu drugu, jelda?“

Elisa Kuesta mu je dovikivala sa vrata svoje kancelarije.

„Drugu?“

„Istragu. O onoj koja je takođe imala četiri godine. I koja je takođe ostala misterija.“

Koleginica neupečatljivog lica s te udaljenosti je delovala još difuznije.

„Ta devojčica je nestala istog dana – ni nju nisu pronašli. Ni živu ni mrtvu.“

MAMA I TATA kažu da ne smem da idem sa onima koje ne poznajem – ali ovo uopšte nije opasno. Pošto znaju kako se zovem.

I uskoro ćemo stići.

I smem da nosim jaknu.

Onu koja izgleda kao zebra i koju nikad ne želim da skinem, čak ni u kući, iako odrasli kažu da moram. Nju najviše volim. I leptira u kosi. On je plav i ume da leti kad niko ne gleda. Oni koji voze auto i znaju gde živim uopšte mi ne zvocaju zbog toga, oni razumeju.

Sad smo već sigurno blizu.

Kući.

SVE VREME SU GA posmatrale.

Nisu čak ni treptale.

Zurile su i zurile.

Devojčica sa slike koja se nalazila levo na radnom stolu Everta Grensa prestala je da postoji za okolni svet u jednoj garaži, a na slici iz zaključene policijske istrage nosila je istu haljinu kao i onda kada je nestala. Kada je fotografisana, imala je nešto preko četiri godine, sto osam centimetara i devetnaest kilograma, a duga kosa joj je bila vezana u lepu pletenicu.

Devojčica sa slike desno sedela je ukleštena u drečavocrvenu dečju fotelju ispred jedne od onih neprijatno uštogljenih pozadina kakve imaju neki studijski fotografi i zbog kojih čitav svet deluje izmišljeno. Njoj je kosa bila kraća i svetlija, bila je približno jednako visoka, ali i koji kilogram teža, i imala je četiri godine i sedam meseci.

Postale su protagonistkinje svojih policijskih istraga istog dana.

Devojčica sa groblja više nije bila tako sama.

Evert Grens je gurnuo fotografije ka sredini radnog stola. Slagale su se. Nije znao na koji način, možda to nisu znale ni one, ali on nikada nije verovao u slučajnosti.

Svake godine se prijavi nestanak više od sedam hiljada Šveđana. Skoro svi budu pronađeni dan-dva kasnije.

Ali tridesetak njih se više nikada neće vratiti, ni živi ni mrtvi – oni će ostati zagonetke, nestaće bez traga.

Devojčica sa njegove leve strane, koja se sada zvala Alva, i devojčica sa njegove desne strane, koja se zvala Linea, bile su među njima.

Ustao je i nemirno se ushodaio po prostoriji, baš kao toliko puta ranije. Između police sa knjigama i somotske sofe. Između prozora koji gleda na unutrašnje dvorište policijske zgrade i zatvorenih vrata prema hodniku. Sve dok se nije sudario sam sa sobom, pa ponovo seo kraj dve devojčice koje su nastavile da zure u njega.

Možda su se pitale ko je on.

I zašto sedi tu, dajući sebi pravo da ih premešta okolo.

Fascikla sa istragom o devojčici po imenu Linea Disa Skot, koja je dugo počivala u mraku, tokom popodneva je pronađena na pretovarenoj polici u jednoj prašnjavoj prostoriji policijske stanice u Šerholmenu – a kutija je podsećala na onu koju je samo sat-dva ranije spustio sa police u podrumskoj arhivi Gradske policije. Bila je podjednako obimna i podjednako lišena rezultata. Ali dok je Alva nedostajala samo svojoj mami, Linea je imala mnoštvo rođaka koji su očajnički predano učestvovali u istražnom radu, trudeći se da odgovore na svako novo pitanje i budu od pomoći pri pojavi svakog novog traga. Prelistao je prijavu Opštem registru praćenja, objavu uzbune na državnom nivou, kopije njenog ličnog opisa koji je dostavljen patrolama i vozačima autobusa, saslušanja, izjave svedoka, kriminalističko-tehničke izveštaje. Svemu tome će se vratiti kasnije. Trenutno su ga zanimala samo dva delića u istražnoj slagalici koja se bavila devojčicom po imenu Linea: snimak kamera za nadzor na kom se videlo kako je izgledao njen nestanak – i dokument koji su potpisali njeni roditelji i koji bi mogao da promeni sve.

AUTO JE STAO.

Ustala sam, iako mi je bilo baš lepo da ležim sasvim sama na celom zadnjem sedištu.

Stigli smo.

Namestila sam bolje zebrastu jaknu i plavog leptira, da izgledam lepo kada dođem kući. Oni sa mekim i tvrdim rukama koji imaju baš nov auto otključali su i otvorili zadnja vrata, pa sam iskočila napolje.

To nije bila naša kuća.

Nismo stigli kući.

Nego na aerodrom. Znala sam da je tako. Jednom smo tamo čekali baku i deku malo dalje kod ulaza sa staklenim vratima kad su nam došli u goste za Božić. Čak sam i čula velike avione kako sleću i ponovo poleću.

Pogledala sam oko sebe. Nije bilo nikog koga znam.

Onda sam upitala one koji znaju kako se zovem.

„Gde su mama i tata?“

EVERT GRENS je počeo od snimka sa kamere za nadzor.

Uključio je USB memoriju u kompjuter i otvorio fajl.

Alva, prva devojčica, jednog ranog jutra je ugrabljena iz auta oko kog nije bilo gotovo ničega. Dok su okolnosti u vezi sa iznenadnim nestankom devojčice Linee, čiji je snimak sada gledao, bile potpuno drugačije kad se uporede sa mračnom garažom. Sat koji je otkucavao uz donju ivicu slike pokazao je da se sve odigralo jedanaest sati kasnije, dakle rano uveče, a kamera je bila smeštena na tavanici nekog hipermarketa punog smeha, žagora, stresa. Stotine ljudi preprečuju jedni drugima put. Prepuna kolica i visoke piramide sačinjene od televizora i kesa čipsa, i razglasni sistem koji objavljuje koja je roba na popustu te nedelje.

Grens je čekao.

Posle nekog vremena se nagnuo bliže ekranu.

I prvi put je ugledao.

Devojčica je bezbrižno lutala duž polica s robom, pojavljujući se sa ivice slike. Linea. Bilo je očigledno, iako ju je poznavao samo sa bezlične fotografije. Zebrasta jakna i šnala koja predstavlja velikog leptira i lepo joj stoji u kosi. Ponekad bi zastala

– ogledala se u sjajnom tosteru, okrenula naopako kutijicu sa čajnim svećama i malo je protresla, pritiskala meka pakovanja salveta. Delovala je veselo, odlazak u kupovinu s mamom i tatom bio je avantura. Jedan minut i dvanaest sekundi kasnije već je bila na ivici da izađe iz vidnog polja kada se jedna ruka ispružila ka njoj. Ruka odrasle osobe koja je pripadala nekom ko stoji tik izvan slike. Kao da su ona ili on tačno znali gde je granica domašaja kamere. Činilo se da razgovaraju, devojčica i nevidljivi. Sve dok nije pristala pred ubeđivanjima, prihvatila pruženu ruku i nastavila nekud dalje.

Evert Grens se nesvesno stresao, pošto ga je obuzeo nalet jeze kao na groblju. Ponovo je proživljavao poslednje trenutke u životu jedne osobe.

Ili barem poslednje trenutke poznate onima koji su je voleli.

Nastavio je da gleda sekvence, a u sliku su iznenada utrčali žena i muškarac u mlađem srednjem dobu, pa ponovo istrčali iz nje. Onda su ponovo ušli i izašli, pa se opet vratili.

Uznemireni.

U prvi mah ljutiti, zabrinuti.

Ubrzo i uspaničeni, slomljeni.

I baš tu je kriminalistički komesar zaustavio snimak. Jer dok su posetioci hipermarketa nastavljali da tovore robu u već puna kolica, žena i muškarac – verovatno mama i tata – stajali su usred njih i čvrsto držali jedno drugo.

Zapitao se jesu li već tada shvatili da je nikada više neće videti.

PASOŠ. Tako se zove. I baš je stvarno pravi.

Ima lepu sliku na kojoj sam ja. Niko drugi od samo četiri godine koga poznajem nema takav. Čak ni Jakob. A Matilda i Vilijam su premali. Ali ja nisam.

Na slici izgledam skoro kao da imam šest godina. Pravimo se da je tako. Pokušavam da pogodim koja je to igra. Ne. Ne mogu. Ali zanimljivo je izmišljati. Zato imam i novo ime.

Dobro, ja još nisam baš naučila da čitam, ali oni koji znaju kako se zovem, kako se stvarno zovem, kažu mi da tu piše Lin i da mi je rođendan na leto, iako mi je u stvari na zimu. I da treba da se pravimo da je tako sve dok ne budemo stigli do mame i tate, koji su sve to smislili i čekaju nas tamo, iako je trebalo da nas čekaju ovde.

IZVADIO JE IZ kompjutera USB memoriju sa slikama porodice koja je prestala da postoji. Još jedan jedini dokument je preostao u debeloj fascikli sa istragom. Onaj koji bi mogao da promeni sve.

Formular SKV 7695

Zahtev za proglašenje nestale osobe za umrlu

Mala četvrtasta polja. Lični podaci nestale osobe, ime podnosioca zahteva, najbližih srodnika. Sumoran, bezbojan papir koji liči na sve druge i miriše na organe vlasti.

S tom razlikom što ovaj okončava živote.

Roditelji koji su čvrsto držali jedno drugo na snimku s kamere za nadzor i nadali se da će uskoro ponovo videti svoju ćerku, sada su se, nekoliko godina kasnije, nadali smrti. Pošto je i ona bolja od ničega. Tako su obrazložili svoje motive na poleđini formulara, u polju koje je bilo nešto veće od drugih i koje su popunili gusto, gusto, plavom hemijskom olovkom.

Preklinjali su.

Članove Specijalne komisije za proglašenje osobe za umrlu.

Za to da – baš kao i u slučaju devojčice koja je već sahranjena, a prozvana je Alva – zaobiđu pravilo o pet godina i pre roka objave da je Linea Disa Skot pokojna.

Evert Grens je ponekad pomišljao na to kako se u radne zadatke kriminalističkog komesara ubrajalo i ono najgore – obaveštavanje o smrti. On je već kucao na mnoga vrata i saopštavao da nečijeg sina, ćerke, muža ili žene više nema. On ih je lišavao života – jer su sve dok se on ne pojavi da to izgovori, njihovi najmiliji, oni koji im znače sve, i dalje živi u mislima. Ali ovim članovima komisije je još gore. Oni treba da donesu odluku o trenutku kada je smrt nastupila. I u ovom slučaju su to zaista i učinili.

Na osnovu

- a) okolnosti u vezi sa nestankom
- b) potrage koja nije dala rezultate i
- c) proteklog vremena, komisija zaključuje da postoji velika verovatnoća da je osoba preminula.

Jedan bivši savetnik iz vlade, jedan procesor medicinske etike, jedan pisac, jedan sveštenik, jedan menadžer i jedan pravnik su, sudeći po popunjenim poljima pri dnu, zaključili da devojčica koja se na snimku ogledala u tosteru i čeprkala po robi na policama prodavnice više ne postoji.

Imajući u vidu patnje koje su bliske osobe već pretrpele i koje tek rizikuju da pretrpe, rok za izdavanje se skraćuje na tri godine.

Grens je još jednom pročitao odluku komisije.

Tri godine.

Istovremeno se setio žene sa groblja.

Skoro tri godine su prošle otkako je nestala.

Govorila je o jednom drugom detetu, ali i o istom danu.

Ustao je. Pa ponovo seo.

To bi moglo da bude sasvim uskoro.

Znao je kako tu stvari funkcionišu. Da bi neko mogao da umre i na ovaj, birokratskiji način, predmet se mora na vreme objaviti u *Poštanskom i domaćem glasniku*,* i tek se tada, ako se ne pojavi nešto što dokazuje suprotno, objavljuje da je osoba preminula.

Ulogovao se na kompjuter, pretragom na *Guglu* stigao do pravog sajta i počeo da pretražuje objave.

Tamo su trenutno ukupno dvadeset dve osobe čekale smrt.

Brzo je prelistao ljude koji su poslednji put viđeni na Tajlandu, u Katrineholmu, u Siriji, u Malmeu. Samo dvoje dece. Jedan sedmogodišnji dečak, poslednji put viđen u Norčepingu, i jedna devojčica, poslednji put viđena u južnom Stokholmu.

Zatraženo je da Linea Disa Skot, 131101-2449, zavedena u matične knjige u Stokholmu, bude proglašena za umrlu. Linea Disa Skot je poslednji put viđena u hipermarketu u Šerholmenu u avgustu 2016. U skladu sa članom 7 Zakona (2005:130) o proglašenju osoba za umrle, Linea Disa Skot se poziva da se najkasnije 23. avgusta 2019. javi Poreskoj upravi.

Dvadeset trećeg avgusta.

Gospode.

Evert Grens je za svaki slučaj proverio kalendar koji je ležao pored njega na radnom stolu.

Nije to uskoro – već ranije od toga.

Sutra.

To je sutra.

Tada će zaista umreti. I još jedna četvorogodišnja devojčica će imati čudnu sahranu – onom kovčegu bez sadržine uskoro će se pridružiti još jedan.

* Švedsko državno glasilo za različite objave. Najstariji list na svetu, izlazi od 1645. godine, mada od 2007. samo u elektronskom obliku. (Prim. prev.)